

Rapportage archeologisch onderzoek Weert-Oeilemarkt 11 (1979)

ALFONS BRUEKERS

Voorwoord

Deze publicatie is een uitgave van de Stichting Regionaal Archeologisch Bodemonderzoek te Nederweert (STRABO), die zich ten doel stelt oud(-er) archeologisch onderzoeks- en vondstenmateriaal te documenteren en te ontsluiten voor wetenschappelijk onderzoek en algemeen publiek.

Overname van deze rapportage gedeeltelijk of geheel, via welk medium dan ook, is zonder bronvermelding niet toegestaan.

Alfons Bruekers

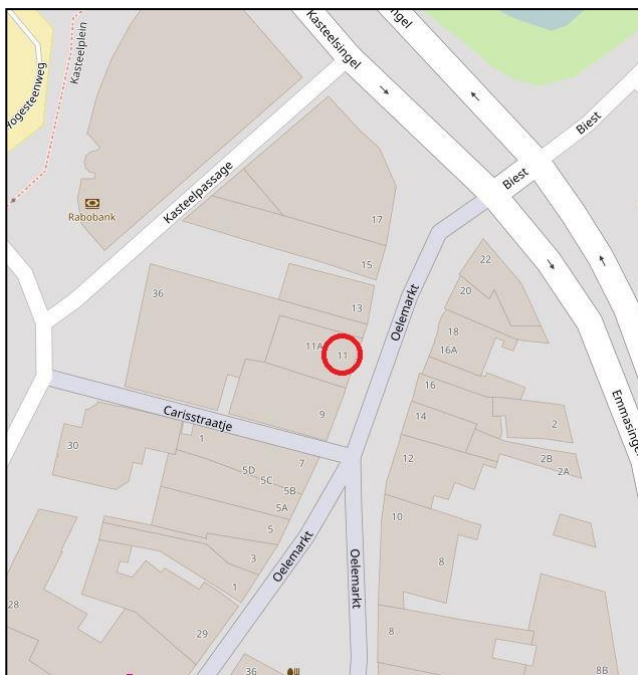
STRABO | Stichting Regionaal Archeologisch BodemOnderzoek
Kreijel 4
6035 SG OSPEL

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1. Inleiding	4
2. Archeologisch onderzoek	5
3. Vondstbeschrijvingen	6
4. Bronnenonderzoek	9
5. Conclusies	10

1. Inleiding

In 1979 vond de verbouwing van het pand Oelemarkt 11 in Weert plaats. Oogmerk was de inrichting van een discotheek, Carte Blanche genaamd, in opdracht van horeca-exploitant Berben uit Weert. Een medewerker van het aannemersbedrijf ter plaatse, dhr. Vogel, was bij de werkzaamheden betrokken. Zijn echtgenote nam in november 1983 naar aanleiding van publiciteit over mijn archeologische opgravingen contact met mij op. Dit leidde tot het documenteren van een bij de verbouwing gedane archeologische vondst.

Figuur 1. Locatie van de vindplaats, Oelemarkt 11 in Weert. Ondergrond: www.afstandsmeten.nl (toestand in 2017).

Figuur 2. Het pand Oelemarkt 11 (Situatie in 2017). Foto Google Streetview.

2. Archeologisch onderzoek

Bij de verbouwwerkzaamheden in 1979 werd door de heer Vogel een inpandige, gedempte waterput aangetroffen. In de vulling bevond zich een grote hoeveelheid keramisch materiaal. Toen hij de scherven bijelkaar sprokkelde, kreeg hij van zijn baas instructies om het onderzoekje te staken, om te voorkomen dat archeologen de bouw en planning zouden kunnen beïnvloeden. Het project werd namelijk 'op premie' uitgevoerd, dus hoe sneller het werk voltooid was des te hoger de marge voor de aannemer zou zijn. Hij heeft toen inderhaast enkele scherven van één object bijelkaar geraapt en mee naar huis genomen.

Afgezien van de keramische vondsten zijn helaas geen vondstomstandigheden en context gedocumenteerd.

3. Vondstbeschrijving

De enige gerecupereerde vondst uit Oelemarkt 11 is een Raerense cilinderkruik. De beschrijving van het object die hierna volgt, is ontleend aan mijn artikel in het tijdschrift *Archeologie in Limburg* (27) 196 p.129-131.

De cilinderkruik is vervaardigd uit grijsbakkende klei met harde scherf (grès) en is bedekt met bruine zoutglazuur. Het voetstuk ontbreekt helaas, maar de oorspronkelijke hoogte zal niet veel minder dan 24 cm hebben bedragen. Ook het oor wordt vermist. Zowel de hals als de buik van de kruik zijn cilindrisch, waarmee dan meteen de naam van dit bekende Raerense aardewerktype wordt verklaard. Op de buik is een 8,5 cm hoge en bijna 45 cm lange fries aangebracht met daarop afgebeeld een drietal wapenmedaillons, gescheiden door liggende leeuwen en overdadig gesierd met ranken (de ontbrekende delen van de fries zijn in de tekening gereconstrueerd). Het middelste wapenmedaillon verbeeldt een wapenschild met daarop een huismerk (een soort gespiegelde 4) met een kan en een roemer, geflankeerd door de initialen W.E. Achter die lettercombinatie gaat volgens HELLEBRANDT 1967 een zekere Winant Emonts uit Raeren schuil, een telg uit een bekend geslacht van pottenbakkers. Hij leefde op het einde van de 16e eeuw en was gehuwd met Sophie Mockel, die hem minstens twee zonen schonk.

Opmerkelijk is dat genoemde auteur het vermoeden uit dat Winant Emonts meer als pottenhandelaar dan als -bakker optrad, temeer daar VON FALKE 1908 in zijn standaardwerk over het Rijnlandse steengoed het tegenovergestelde beweerde. Volgens deze leidde het juist geen twijfel dat Winant pottenbakker was en geen handelaar. Hoe het ook zij, vermoedelijk is het wel zo dat Winant Emonts, voordat hij als zelfstandige meester optrad, werkzaam was in het Raerense atelier van Jan Baldems Mennicken. Verscheidene produkten van Emonts' hand zijn bekend, en net zoals bij de vondst uit Weert vormt diens huismerk daarbij de centrale blikvanger op een met ranken gevulde fries, in combinatie met de jaartallen 1599 en 1600 respectievelijk. Op de fries uit Weert ontbreekt het jaartal, maar dat kan verklaard worden doordat grote delen ervan ontbreken. Volgens VON FALKE 1908 heeft Winant Emonts zich bij zijn fries laten inspireren door een sterk verbrede rankenfries uit 1598 met de wapens van de stad Speyer, en van de stad en keurvorst van Keulen. Kruiken met die afbeeldingen worden toegewezen aan het atelier van de reeds genoemde Jan Baldems Mennicken. Of één van beide wapens misschien identiek is aan het slechts fragmentarisch bewaard gebleven rechter wapen op de Weerter fries, heb ik niet na kunnen gaan.

Het linker wapenmedaillon is geheel intact gebleven. Behalve een beker en een kan zijn er de letters C en D in te herkennen, alsmede een kunstig in elkaar geneselde W en A. Naar alle waarschijnlijkheid verwijzen die letters naar Cornelius De Wall uit Antwerpen. HELLEBRANDT 1967 maakt namelijk melding van een scherf met de tekst "Cornelis de Wall Stienen 72 potverkoper tot Antwerp minen komper Jan Emens". De relatie tussen die Jan Emens en "onze" Winant Emonts is niet duidelijk, maar over Cornelius de Wall is meer bekend.

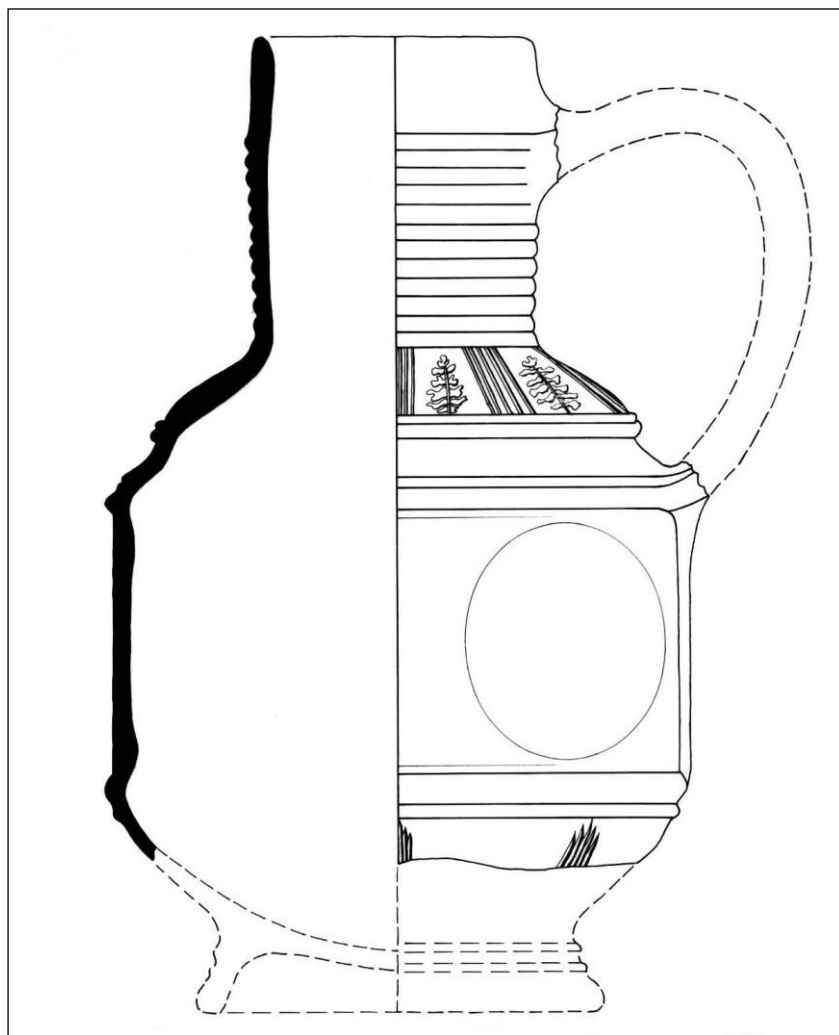
Hij was "pottenverkoper" in Antwerpen, tingieter, graveur en meester van het St. Lucasgilde. Samen met zijn broer Mathias nam hij de keramiekwinkel van vader Adrianus de Wall over. Een zoon van Cornelius, Jan de Wall genaamd, was als schilder en graveur bevriend met Pieter Breughel de Jonge, op wiens schilderijen "Boerenbruiloft" en "Boerendans" verscheidene Raerener kruiken staan afgebeeld.

Toch moeten we bij de interpretatie van deze wapenmedaillons voorzichtig zijn. De huismerken waren geen wettig gedeponeerde handelsmerken zoals wij die kennen, en ze kunnen van de ene op de andere pottenbakker zijn overgegaan door verkoop, vererving of zelfs plagiaat. Bovendien geeft MUNSTERS 1978 aan dat "ook zij die zelfstandig geboetseerd hebben (...) dikwijls toch gewerkt (hebben) naar ontwerpen die etsers of houtsnijders tevoren vervaardigd hadden. Hun werk bestond dan in het ruimtelijk maken van zo'n prent of tekening, gewoonlijk met de nodige vrijheid of het weglaten van details die in de Raerense klei moeilijk uit te drukken waren". Dat sommige matrijzen voor kruikversieringen erg lang gebruikt werden, illustreert VAN LOO 1984 met het voorbeeld van de vondst van Raerens aardewerk in het wrak van het in 1629 voor de westkust van Australië vergane V.O.C.-schip "Batavia". Daarbij bevonden zich kruiken zoals die reeds omstreeks 1585 door o.a. Jan Emens werden vervaardigd. Deze overwegingen in het achterhoofd houdend mogen we dus concluderen dat de bij de Weerter Oelemarkt gevonden cilinderkruik gefabriceerd is in het atelier van de Raerense pottenbakker Winant Emonts omstreeks het jaar 1600.

Literatuur

- GIELEN, J.K., Romeinse vondsten aan de Uilestraat te Heerlen, in: *Archeologie in Limburg* nr. 17 (1983) p. 4-5.
 HELLEBRANDT, H., *Raerener Steinzeug*, Aachener Beiträge für Baugeschichte und Heimatkunst, Band 4, Aachen 1967.
 VAN LOO, J., Jan Allers, schipper en handelaar in aardewerk te Nijmegen en Culemborg uit de late zestiende en vroege zeventiende eeuw, in: *Antiek* (19) nr. 2 (1984) p. 57-75.
 MUNSTERS, A.J., Limburgs aardewerk, in: *De Maasgouw* (97) nr. 2/3 (1978) p. 52-66.
 VON FALKE, O., *Das Rheinische Steinzeug*, herdruk Osnabrück 1978 (oorspronkelijke uitgave 1908).
 WEERTLANDS WOORDENBOEK, uitgave van V.E.L.D.E.K.E.-Weert 1983.

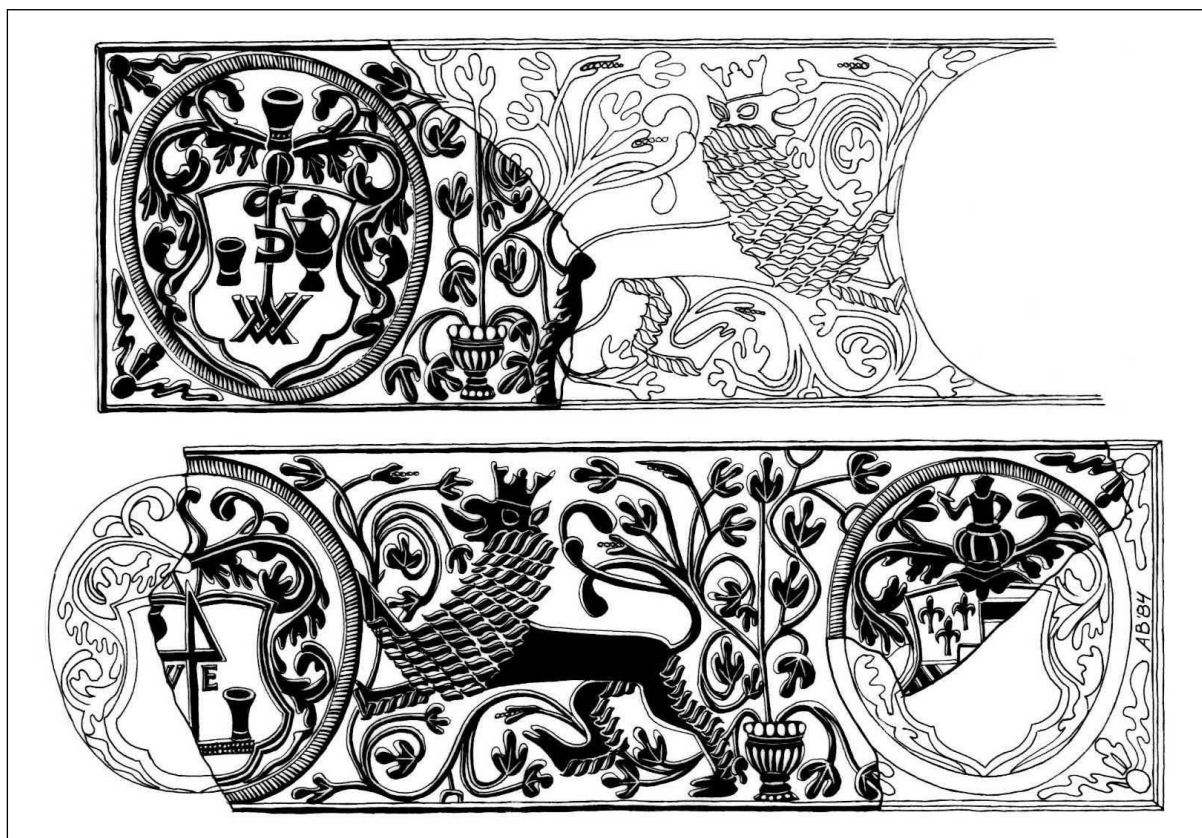
Met dank aan de heren R. Braad te Heerlen, A. Roebroek te Sittard en J. Vogel te Weert.

Figuur 3. De Raerense cilinderkruik van Oelemarkt 11. Schaal 2:1. De fries is apart afgebeeld. Tekening: Alfons Bruekers.

Tabel 1: Deventer classificatie

vondstnummer	1	-
typenummer	2	s2-kan-62
datering	3	1580-1610
maten max diameter / hoogte	4a	145 / 245 mm
vorm	4b	cilindrische hals en buik
baksel	5a	grijs steengoed
oppervlakte glazuur	5b	buitenzijde bruine zoutglazuur, binnenzijde dekkend grijs
decoratie	5c	fries met leeuwen en wapenschilden op cilinderwand
diversen	5d	gesigneerd; datering verloren gegaan
voet of bodem	6a	standing; verloren gegaan
additieven	6b	oor; verloren gegaan
completeid	6c	ja, met uitzondering van standing en oor
functie/naam	7	kan
herkomst / productiecentrum	8	Raeren; atelier van Winant Emonts, handelsmerk van Cornelius de Wall uit Antwerpen
literatuur	9	Hellebrandt 1967, Van Loo 1984, Munsters 1978, Von Falke 1908, Bruekers 1986

Figuur 4. De fries van de cilinderkruik. Tekening: Alfons Bruekers.

Figuur 5 en 6. Detailfoto's van de cilinderkruik. Foto's: Cor Janssen.

Literatuur:

- Alfons Bruekers, De "oele" van de Oelemarkt, in: *Weert in woord en beeld; Jaarboek voor Weert 1986*, p.83-87.
- Alfons Bruekers, De "oele" van de Oelemarkt, in: *Archeologie in Limburg (27) 1986* p.129-131.
- Alfons Bruekers, De knuppel in het Uilenhok, of waarom uilen niets met de Oelemarkt te maken hebben, in: *Weekblad De Trompetter*, 16 januari 1986.

4. Bronnenonderzoek

Het pand Oelemarkt 11 staat sedert 1967 op de lijst van Rijksmonumenten. Onderzoek naar de geschiedenis van dit pand is in het kader van deze archeologische studie niet verricht.

Rijksmonumentenregister
Actualiteit gegevens: 09-03-2017

- > Opnieuw zoeken
- > Terug naar de zoekresultaten
- > Verstuur een vraag of opmerking over dit monument
- > Download uittreksel monument

> Grote kaart

Monumentnummer: 38451
Oelemarkt 11 6001ES te Weert
[« Vorige | 36501 / 63473 | Volgende »](#)

Monumentgegevens

Monumentnummer : 38451
 Monumentnaam* :
 Status : rijksmonument
 Complexnummer :
 Inschrijving register : 19-07-1967
 Kadaster deel/nr : 1867/128
 Int. Kenteken* : Nee

Locatie

Provincie : Limburg
 Gemeente : Weert
 Woonplaats : Weert
 X-Y coörd* : 177415-362967

Omschrijving

Huis met Gelderse in- en uitgezwente topgevel, XVII. Onderpui niet oud.

Adressen:

Hoofd-adres	Straat	Nr	Toev.	Postcd.	Situering	Locatie	Woonplaats
Ja	Oelemarkt	11		6001ES			Weert

Functies:

Hoofd-functie	Functie-soort	Hoofd-categorie	Sub-categorie	Functie	Verbij-zonder	Toelichting
Ja	oorspronkelijke functie	Woningen en woningbouwcomplexen	Woonhuis(K)			

Percelen:

Kadastrale gemeente	Sectie	Grondperceel	Kad. object	Appartement
Weert	O		2020	

Figuur 7. Beschrijving van rijksmonument Oelemarkt 11. Bron: internet.

5. Conclusies

Tijdens de verbouwing van het Rijksmonument Oelemarkt 11 te Weert werd in 1979 een gedempte waterput aangetroffen. Eén van de betrokken bouwvakkers heeft daarin de scherven van een Raerens cilinderkruik uit ca. 1600 aangetroffen. Overige waarnemingen werden niet gedaan of kon niet gedocumenteerd worden.